

NA 'HAWIJA': HOE NU VERDER VOOR DEFENSIE

De afgelopen maanden heeft een consortium van maatschappelijke organisaties gesprekken gevoerd met het Ministerie van Defensie over de schadelijke (directe en indirecte) gevolgen voor onschuldige burgers tijdens militaire missies. Nu dit zogenaamde 'Roadmap-proces' ten einde loopt, zal de defensiestaf aanbevelingen moeten doen aan de minister om het beleid inzake transparantie en het beperken van civiele schade tijdens missies te verbeteren.

De noodzaak voor overleg tussen het ministerie en maatschappelijke organisaties diende zich aan in de nasleep van 'Hawija'. Na berichtgeving van NRC en NOS en de daaropvolgende parlementaire debatten werd duidelijk dat een Nederlands bombardement - uitgevoerd in het kader van de door de VS geleide Internationale Coalitie tegen ISIS - op een ISIS-munitiefabriek in Hawija, Irak, in juni 2015 aan ten minste 70 burgers het leven had gekost. Toch duurde het ruim vier jaar voordat de Tweede Kamer werd geïnformeerd over dit grote aantal burgerslachtoffers. In reactie hierop besloot minister Bijleveld in 2019 het beleid aangaande burgerslachtoffers te herzien.

Op 29 mei 2020 publiceerden Airwars, Amnesty Nederland, Center for Civilians in Conflict (CIVIC), Open State Foundation, PAX en het Intimacies of Remote Warfare Program van Universiteit Utrecht een zogenaamde 'Roadmap voor het Ministerie van Defensie'. Deze organisaties, gespecialiseerd in transparant rapporteren, het doen van onderzoek in het veld, evalueren en de mitigatie van burgerleed tijdens oorlogsmisaties, boden het ministerie hun expertise aan over de wijze waarop Nederland rapporteert en verantwoording aflegt over civiele schade als gevolg van militaire inzet. Zij richtten zich daarbij op de vraag hoe transparantie over burgerslachtoffers kan

worden verbeterd en hoe voorwaarden kunnen worden geschapen voor een betere integratie van evaluatie en mitigatie van burgerleed in de Nederlandse militaire inzet.

Na de laatste van vier interactieve sessies met het ministerie te hebben afgerond, hebben defensiemedewerkers toegezegd de resultaten van deze "Roadmap-sessies" te gebruiken om beleidsaanbevelingen te formuleren die aan de minister zullen worden voorgelegd. Het gaat hierbij zowel om maatregelen op korte termijn, alsook om maatregelen die mogelijk nader overleg met een delegatie van consortiumleden en/of andere organisaties vergt.

Wij verwachten dat het ministerie de komende weken en maanden op basis van deze aanbevelingen een aantal beleidsveranderingen zal doorvoeren.

Al met al zijn onze aanbevelingen gericht op het verbeteren van de Nederlandse beleidspraktijk om zo een betere bescherming van burgers te realiseren bij toekomstige militaire inzet. Daarnaast richten de aanbevelingen zich op het transparanter delen van informatie over burgerleed. Hoewel het consortium en Defensie niet altijd dezelfde visie deelden, waarden we het open karakter van de gesprekken. We zullen ook in de toekomst bereid blijven om onze expertise en inzichten met defensie te delen.

Een selectie van de aanbevelingen

- 1. De militaire en politieke leiding erkent dat het beperken van civiele schade, alsmede transparantie en het afleggen van verantwoording over onschuldige burgerslachtoffers essentieel onderdeel uitmaakt van alle onderdelen van Nederlandse militaire inspanningen**, zowel in eigen operaties, als in operaties met militaire bondgenoten en bij hulp aan veiligheidstroepen.
- 2. De militaire en politieke leiding maken mitigatie en monitoring van burgerleed onderdeel van de artikel 100 procedure** en nemen dit op in hun jaarlijkse voortgangsrapporten en het eindevaluatierapport van elke missie aan de Tweede Kamer.
- 3. Een bescherming van burgers (POC)-beleid wordt geïntegreerd in alle fases van de militaire cyclus** (de planning, uitvoering, monitoring en evaluatie van militaire operaties), als een manier om civiele schade te minimaliseren en tegelijkertijd de algehele effectiviteit van missies te verbeteren.
- 4. Defensie geeft prioriteit aan het monitoren van civiele schade bij huidige en toekomstige militaire inzet**, onder meer door de oprichting van een 'civilian harm tracking cell' en zorgt dat hier voldoende middelen voor beschikbaar zijn.
- 5. Het Ministerie ontwikkelt duidelijk beleid voor het opsporen van en adequaat reageren op civiele schade** (bijvoorbeeld door assistentie of compensatie) en past dit aan voor operaties met partners en coalities en zorgt ervoor dat dit publiek toegankelijk is.
- 6. Het Ministerie combineert open source informatie, externe bronnen en militaire inlichtingen waar mogelijk met veldonderzoek** bij het onderzoeken van alle claims van burgerleed, en beperkt zich niet alleen tot het onderzoeken van die zaken die veel aandacht trekken van de media en andere actoren.
- 7. Defensie publiceert de specifieke datum; (nabije) locatie; gebruikt munitie type en de aard van het doelwit voor alle Nederlandse wapeninzet** in de anti-ISIS-coalitie van 2014 tot 2018; en doet dit ook in alle toekomstige missies.
- 8. Het Nederlandse Ministerie van Defensie publiceert informatie over aanvallen als open data** die technologisch, juridisch en inhoudelijk klaar is voor hergebruik door toezichthoudende organisaties, ngo's, media en andere, om verantwoording te waarborgen, **en moedigt potentiële andere coalitieleden om hetzelfde te doen.**
- 9. Defensie publiceert regelmatig (maandelijks) rapporten over vermoedens en claims van burgerleed in vroegere en huidige missies**; deze rapporten worden altijd openbaar gedeeld, tenzij dit de nationale, operationele of personele veiligheid in gevaar brengt. In dat geval worden ze vertrouwelijk met de Tweede Kamer gedeeld.
- 10. De betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld bij kwesties die te maken hebben met de mitigatie van burgerleed, transparantie en verantwoording worden geïnstitutionaliseerd**, zowel op centraal niveau als in het gebied van inzet. Hier worden voldoende middelen voor vrijgemaakt.